

TRANSPARANT VOOR HET TRANSCENDENTE - Leo Raph. A. de Jong o.p.

DERDE HOOFDSTUK

*Doorschijnend en open-gevoelig worden voor datgene,
dat mij overstijgt; voor datgene, dat grootser is*

Iedere Godsdienstige beweging begint met ervaringen. Mensen ervaren in een of andere intuïtie, inzicht, tekst, plaats, gebeurtenis, levensloop, enz. iets, dat "Meer" is. Zoals de dichter Richard Schuagt schreef: *"Er is vandaag weer veel meer dan er is"*. Hij waarschuwde er in dit gedicht overigens ook voor, dat je dit *"Meer, dan er is"*, niet moest invullen met al te definitieve verwoordingen: *"Maar wat het is, ik kan het je niet zeggen..... En wie het weten, die vertrouw ik niet"*.

Deze religieuze ervaringen zijn natuurlijk lang niet altijd gelijklopend! Iedere ervaring krijgt ook de kleur mee van degene, die dit ervaart. St. Thomas van Aquino o.p. (ongev. 1250) schreef: *"Alles wat (in ons kennen) wordt opgenomen, wordt opgenomen op de wijze van degene, die het opneemt"*. (*Omne quod recipitur, recipitur secundum modum recipientis.*) In tegenwoordig Nederlands omschreven: de kleur van de bril, die je door opvoeding, cultuur, studie, levensloop, enz. opgezet hebt gekregen, bepaalt de kleur, die je het duidelijkst ziet (en filtert andere kleuren ook wel uit).

Daarna kan zo'n Godsdienstige beweging uitgroeien tot een culturele stroom, waardoor mensen worden aangesproken en waarin mensen geboren worden, opgroeien, leven en sterven. De ervaring-van-het-begin kan nu gemakkelijk vervangen worden door een soort van hersenspoeling: *"Je hebt altijd geleerd, dat het zo en zo is. En wie wat anders beweert, dwaalt. Geloofstwifels moet je bestrijden en eigen religieuze ervaringen zijn wat verdacht, want ze kunnen wel eens niet passen in de religieuze doctrine!"*

Geloven wordt nu: *"Het aannemen van waarheden, op gezag van een ander"* (formulering uit de Rooms-katholieke catechismus).

Opnieuw wordt er een zeer gekleurde bril op je neus geduwd. Vaak is een van de gevolgen, dat deze gelovige mens MINDER gevoelig wordt voor religieuze ervaringen. Zijn/haar transparantie wordt immers afgedekt. En het grote stromen is verstard, verhard en soms zelfs ijzig geworden.

Het vrij worden van dit soort conditioneringen, die de transparantie verhinderen, is heel wat gemakkelijker gezegd dan gedaan. In dit verband vind ik de uitroep van Meister Eckhart o.p. (ongev. 1300) tijdens een preek vergaand en veelzeggend: *"Ik bid God iedere dag mij van God te verlossen"*.

In de Evangelies zijn deze Godsdienstige oerervaringen nog te herkennen, ook in hun diversiteit. In het Evangelie van Marcus zie je, dat de schrijver deze transcendentie - God zelf - ervaart in het optreden, in de woorden en de daden van Jezus van Nazareth, in wat hij deed en hoe hij omging met wat hem overkwam.

Dit laatste wordt treffend geformuleerd in de woorden, die een Romeins officier, een heiden, uitsprak bij zijn overlijden: "*Waarlijk, deze mens was een Zoon van God!*" (Marcus 15,39)

Deze religieuze ervaring eindigde dus met de dood. Exegeten menen te kunnen aantonen, dat het korte laatste hoofdstuk in het Marcusevangelie, dat over de verrijzenis gaat, een later toegevoegd gedeelte is.

Dit thema zal krachtig geformuleerd worden, wanneer de apostelen een opvolger willen kiezen voor Judas, die zich na het verraad heeft opgehangen. "*Dus moet een van de mannen, die tot ons gezelschap behoorden gedurende de tijd dat Jezus onder ons verkeerde..... met ons getuige worden van zijn verrijzenis*". (Handelingen, 1, 21+22)

Bij Paulus vind je een heel andere oerervaring. Hij heeft Jezus van Nazareth tijdens zijn leven niet gekend. Ja, hij beroemt zich er soms zelfs op, dat hij Jezus in de tijd voorafgaande aan kruisdood en verrijzenis niet gekend heeft! Logisch, dat de andere apostelen wat moeite hebben met zijn apostel-zijn.

Voor Paulus is de oerervaring: het letterlijk van zijn paard afgeslagen worden door de enorme energie van de LEVENDE, bij de stadspoort van Damascus. Hij is verblind en kan pas weer zien, als hem de weg van de verrezen Heer gewezen wordt. Logisch, dat dit het uitgangspunt van zijn gelovig denken wordt: Jezus Christus, gestorven, verrezen en nu levend in God en in ons.

En bij Lucas en Johannes vind je weer sporen van andere oerervaringen, waar zij op hun beurt van uitgaan.

Het feit, dat in de latere christelijke traditie al die stromingen zijn samengekomen in één grote rivier heeft als nadeel gehad, dat het zicht op de diversiteit van de oorspronkelijke ervaringen wat verloren is gegaan en het christelijk geloven een totaalpakket werd, dat je als christen maar gewillig en deemoedig te aanvaarden had. Zelfs werden allerlei andere christelijke stromingen - bijvoorbeeld die van de Gnosis - bewust of onbewust van de hoofdstroom uitgesloten.

En dat veroorzaakte natuurlijk ook, dat je eigen ervaringen, twijfels, voorkeuren, gevoeligheden, bijkomstig waren en niet echt ter zake deden.

Maar daarmee was dit geloof afgesneden van de voedende levensstroom van de persoonlijke belevingswereld en we konden dus wachten op het moment, dat mensen zouden beginnen te verkondigen: "*Het zegt me allemaal niks meer!*".

Ik meen, dat dit een van de oorzaken van de hedendaagse onkerkelijkheid is. En tevens een van de bronnen van het verschijnsel, dat belangstelling voor spiritualiteit en mystiek zich tegenwoordig vaak afspeelt buiten de officiële kerken. Dit betekent echter ook, dat de officiële kerken afgesneden raken van de bronnen van het religieuze ervaren, die nu net de levenssappen van de Godsdienst leveren.

Staan die religieuze ervaringen dan niet ter discussie? Ik zou zeggen: als iemand eerlijk zegt, dat hij of zij een grootse ervaring heeft gehad, staat dat niet ter discussie. Gevoelens staan nu eenmaal niet ter discussie. Wie zou het recht mogen hebben te zeggen, dat ik dit of dat niet zo kon of mocht ervaren?!

Wel ter discussie kan en moet staan: de wijze, waarop de ervaring in beelden wordt verteld en in begrippen onder woorden wordt gebracht. Want die beelden en die woorden stammen uit mijn ervaringen en mijn cultuur, uit mijn opvoeding en scholing. Ze worden beïnvloed door onze stijl van denken, door de Godsdienstige opvattingen, de theologie en filosofie van onze plaats en onze tijd. Zij zijn "relatief" in de betekenis: in-relatie-met-mijn-beperkte-culturele bagage.

Een meisje in Lourdes zal - overigens pas na enige tijd! - de verschijningservaring, die haar overkomt, de naam van "De Onbevleete Ontvangene", dus van Maria geven. Zou ditzelfde meisje in Mekka hebben geleefd, dat zou de verschijning waarschijnlijk als "Fatima" worden ervaren en benoemd.

Zij zijn echter ook "relatief" in een mooie tweede betekenis van het woord: zij verwoorden de relatie tussen mij en de transparante Werkelijkheid, die zich in die ervaring voor mij opende. Het zijn "liefdes-namen", je zou bijna zeggen: "koosnaampjes". Zó spreek ik mijn Geliefde aan!

Zij zullen dus kritisch, maar tezelfdertijd met groot respect benaderd moeten worden door buitenstaanders. Niet zo'n gemakkelijke opgave!

Leo Raph. A. de Jong o.p.